

Prága: Szent György templom

Apari József barátommal 1971 nyarán Prágába utaztunk. A prágai vár nevezetességeinek megtekintésére Józsival két napot szántunk. Nem mindennapi élmény volt számomra, amikor először pillantottam meg a hatalmas Szent Vitus Székesegyházat belülről. Ilyen méretű gótikus templomot nem láttam előtte. Az útikönyvből ismertem a templom építéstörténetét. Tisztában voltam azzal, hogy a templom végleges, mai formáját a múlt században kapta, hasonlóan a mi Mátyás Templomunkhoz, igaz annak gótikus külsőbe öltöztetése valamivel korábban történt. A templom tehát nem így nézett ki történetének nagy részében. S azt is tudtam, hogy a mai templomot viszonylag későn, 1344-ben kezdték építeni, s az építése igen elhúzódott, sőt az építés tulajdonképpen nem is fejeződött be. Csak a legújabb korban fejezték be a templom építését. Ebből következően különböző építészeti stílusok keverednek benne. A nagytorony példaképpen barokk süveget kapott.

A templombelső látványa igen nagy hatást gyakorolt rám. Ebben nyilván meghatározó szerepe volt annak, hogy ilyen méretű gótikus templomot nem láttam addig. Az első alkalommal délelőtt látogattuk meg a székesegyházat, a csoporttal együtt. Ez a látogatás azonban igen rövid idejű látogatás volt. A vár nevezetességeinek megtekintése során talán fél órát voltunk összesen a templomban. Talán még annyit sem. Aztán Apari Józsival a következő nap délutánján visszamentünk a várba, s jó két órán keresztül csodáltuk a templomot. Ellentétben a délelőtti látogatással, amikor elképesztően sok turista volt a templomban, délután szinte üres volt a csodás katedrális. A késő délutáni nap ragyogása töltötte be a hatalmas belső teret, amikor átléptük a küszöböt, útikönyvvel a kezünkben. Mindkettőnk számára ez volt az első találkozás a gótika művészetével. Teljes lényemmel e csodálatos építészeti alkotás felé fordultam. Mintegy kiüresedtem, elhagytam az aznapi történések emlékeit, gondjait. Teljes lényemmel készen álltam annak befogadására, megérzésére, amit ez az építészeti alkotás a maga teljességében és szépségében közvetített felénk. Eltöltött a csend, s már nem volt zavaró a templomban sétáló többi nézelődő. Bennem csend volt, s ez a csend tett látóvá. Képesse arra, hogy befogadjam, hogy egy kicsit megérezzem azt a szellemiséget, amely ebből a templomból sugárzott. Nehéz szavakba foglalni az akkori érzéseimet. Egyfajta békesség töltött el. Nem voltam hívő akkor, alig tudtam valamit a hitről, Istenről, a keresztény tanításokról. De azt ösztönösen éreztem, hogy ebben a templomban van valami, ami "kívüle nincsen". Nem tudtam mindezt pontosan megfogalmazni. De valahogyan éreztem, hogy ez a szakrális tér, valami módon kiemel a templomon kívüli világ mindennapjaiból, s valami olyan világ felé vonz, ami "ott kívül" nem található. Nem töltött el semmiféle "megvilágosodás", de – talán mindketten éreztük, – hogy ennek a helynek "szellemisége van". Hosszan bolyongtunk a templomban, megnéztük mindent, amit az útikönyvben találtunk. Aztán a Szent György templom felé

vettük az utunkat. A templom barokk homlokzata mögött egy gyönyörű, román kori templombelső rejtekezett. Nem győztem csodálni a térkialakítás szépségét. Ez a dísztelenebb térkialakítás számomra sokkal „érzékenyebb” módon kifejezte a keresztény szellemiséget, mint a nem sokkal korábban, a Szent Vitus Székesegyházban látott gyönyörű gótikus templombelső. Bizonyosan nem igaz ez a megfogalmazás annyiban, hogy valójában alig tudtam valamit a „keresztény szellemiségről”, s halvány sejtelmem sem volt arról, amit Hegel az esztétikai előadásaiban kifejtett, miszerint a művészet tartalma az eszme érzéki megjelenítése. De valahogy ösztönösen, anélkül, hogy mindezt pontosan, szabatosan képes lettem volna megfogalmazni, arra a gondolatra jutottam, hogy ez a templom, a maga építészeti kialakításában – valamilyen módon – megjeleníti azt az eszmét, aminek nevében emelték. Ez az építészeti alkotás – úgy éreztem legalábbis – érzéki alakban jelenítette meg az eszmét.

A Szent György templom belső térkialakítása valamilyen módon azt közvetítette számomra, hogy abban a világban, amely ezt a gyönyörű templomot emelte, Isten léte volt az emberi élet értelmének legfőbb forrása. Azoknak az embereknek, akik ebben a templomban fordultak Istenhez, Isten személyes Istenük volt, akire minden vonatkozásban rábízták az életüket, aki gondviselő Istenük volt. Ezek és ehhez hasonló gondolatok kavargtak a fejemben, s magamban rákérdeztem arra, hogy vajon mi az a valami, ami ilyen és ehhez hasonló gondolatokat ébreszt, inspirál bennem. Mert meg voltam győződve arról, hogy ez a szent hely kelti életre bennem ezeket a gondolatokat. Akkor és ott valamit megéreztem abból az érzésből, amit vallásos érzületnek neveznek. Nem voltam hívő akkoriban, és még majd másfél évtized telik el, amíg eljutok a hithez. De bizonyos vagyok abban, hogy ez az élmény valamilyen áttételes, nem követhető módon szerepet játszott abban, hogy később hívő lettem.

Sokáig bolyongtunk Apari Józseffel a Szent György Templomban. A templom egy félreeső részében egy kis kiállítás volt, különféle vallási tárgyú könyveket mutattak be. Talán kétszer, ha nem háromszor is elhaladtam a kiállítás asztalai előtt, mikor egy bekeretezett képre lettem figyelmes. Első pillantásra nem is a kép keltette fel a figyelmemet, hanem a képaláírás. A kép alatt a következő szöveget olvastam: *Caspar David Friedrich: Das Kreuz im Gebirge (Tetschener Altar)*¹. Caspar David Friedrich nevére rögtön felfigyeltem. Ezt a festményét azonban nem ismertem, jóllehet ekkor már meglehetősen sok képet láttam e művész alkotásai közül. Hogy milyen megfontolás alapján volt e festmény a mindössze két vagy három asztalkából álló könyvbemutató könyvei között nem tudom. Önmagában az eredeti mű színes nyomdai reprodukciójának a bekeretezése is elég furcsa volt számomra, hiszen a *Tetschener Altar* című festménynek van egy meglehetősen díszes kerete. És ehhez a kerethez nagyon, de nagyon nem illett az egyszerű dió pácolású sima fakeret, hiszen ezáltal már két kerete lett a műnek. S tovább fokozta

¹ 1807/1808, Öl auf Leinwand, Dresden, Gemaeldegalerie Neue Meister, Staatliche Kunstsammlungen.

ezt a disszonanciát az, hogy a színes reprodukciót üveglap mögé helyezték. Később, amikor már több könyvem volt Caspar David Friedrich művészetéről, olvastam, hogy a "*Kereszt a hegyen (Kreuz im Gebirge)*" című festményt Thun und Hohenstein grófnője a tetscheni kastély kápolnája részére rendelte meg. A képhez külön került megtervezésre egy díszes keret, amely egyértelművé tette, hogy ebben az esetben valójában vallási célú műalkotásról van szó. A kép Friedrich első olajfestményeinek az egyike volt. S jóllehet igen heves kritikával fogadta a korabeli kritika a műalkotást, Friedrich számára mégis ez a mű hozta meg a szélesebb körben való ismertetést. A mű értelmezéséről, szellemiségéről nagyon sokat írt a korabeli kritika, s később a Caspar David Friedrich művészetével foglalkozó művek is igen nagy terjedelemben foglalkoznak e mű értelmezésével. A mű értelmezése, művészi értékének a megítélése igen sokféle, abban azonban gyakorlatilag egyetértés van, hogy a kép átütő erővel, koncentráltan jeleníti meg, fejezi ki azt a mély hitet, Isten felé fordulást, ami Friedrichet és műveit alapvetően jellemzi. Friedrich alapvetően kisméretű képeket festett, ez a műve azonban meglehetősen nagyméretű. A bekeretezett reprodukció méreteit illetően azonban nagyon kicsi volt, a mérete emlékeim szerint nem érte el egy A4-es papírlap méreteit. Mégis, abban a meglehetősen homályos, rosszul megvilágított térben, körbevéve számtalan könyvtől közvetítette alkotójának mély vallásos hitét és Isten felé fordulását. A művet látva persze azonnal eszembe jutott a Szabó Ervin könyvtárbeli este, amelyen először láttam Friedrich műveit. A mű alkotójáról később nagyon sokat olvastam, s ezek az olvasmányok megerősítették mindazt, amit ott a Szent György Templomban éreztem. Caspar David Friedrich mélyen hívő ember volt, akinek egész életét és művészetét az Isten felé fordulás határozta meg.